

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ПОСЛЕДИЦИТЕ И ПРОМЕНИТЕ ВО СИСТЕМИТЕ НА РАЗВОД НА БРАК ВО СВЕТОТ И РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Драгана Лазаревска
М-р Социјален работник
Филозофски факултет-Скопје
E-mail: dragana.lazarevska@yaboo.com

Апстракт

Динамичниот стил на живеење, променетите вредносни модели на однесување кај луѓето, мобилноста на населението, хедонистичниот начин на живеење, како и либералниот поглед кон бракоразводот, предизвикуваат остварување на личните потреби и интереси, пред оние на семејството, кои несомнено влијаат на галопирачкиот број на разводи во изминатите неколку децении. Разводот како општествена појава постои во многу култури низ светот, појава на која ниедно општество и држава не е имуна на неговото настанување.

Разводот на брак претставува значајна тема за анализирање од аспект на последиците, како и на настанување на промените во семејниот систем. Правното регулирање на разводот е во тесна врска со историските, моралните, економските, културните и религиозните прилики што биле доминантни во определени периоди од нивната историја.

Во овој труд ќе се разгледаат и проучат разните системи на развод на брак во светот како и во Република Северна Македонија, со цел да се извлечат соодветни заклучоци и препораки за понатамошни истражувања.

Клучни зборови: *склучени бракови, разведени бракови, причини за развод, промени во семејниот систем, видови разводи, алиментација, старателство, последици, промени*

COMPARATIVE ANALYSIS OF CONSEQUENCES AND CHANGES IN THE SYSTEMS OF DIVORCE IN THE WORLD AND REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

Dragana Lazarevska

MA., Red Cross of City of Skopje
Republic of North Macedonia

Abstract

The dynamic lifestyle, altered value models of behavior in people, mobility of the population, hedonistic way of life and the liberal view of divorce, result in the realization of personal needs and interests, before those of the family, which undoubtedly affect the galloping number of divorces in the past few decades. Divorce as a social phenomenon that exists in many cultures around the world, a state in which no society and state is immune to its occurrence.

The divorce is an important topic for analyzing from aspect of the consequences, as well as the occurrence of changes in the family system. The legal regulation of divorce is closely related to the historical, moral, economic, cultural and religious circumstances that were dominant in certain periods of their history of their history.

In this paper we will consider and study the various systems of divorce in the world as well as in the Republic of North Macedonia in order to draw appropriate conclusions and recommendations for further research.

***Key words:** marriages, divorces, reasons for divorce, changes in the family system, types of divorce, alimony, guardianship, consequences, changes*

ВОВЕД

Семејството како општествена институција го зазема клучното место во секое општество. Семејството е темел на државата, нацијата, и светот во целина. Здравите семејства произведуваат здрава нација, а слабите семејства одгледуваат слаба, корумпирана нација и држава. За една нација, како и светот во целост да биде во мир, таа најпрво мора да се реши поаѓајќи од семејството. Загриженоста за разводот, и фундаменталните промени во законите за развод, се широко распространети во различни делови во светот, но луѓето кои се вклучени често не се свесни за правните и социјалните случувања во другите земји и држави. Разводот како прекин на брачната заедница, доведува до бројни промени кај двата партнери, како на правно, така на економско, физичко, сексуално, емоционално, родителско ниво, и на ниво на семејни улоги. На овие бројни промени секој од членовите на семејството се адаптира на свој начин. Децата се посебно вулнерабилни зошто треба да се соочуват со промени и губење на семејната поддршка за време на разводот. Како ќе се носат со оваа стресна ситуација во голема мера зависи од ставот и однесувањето на родителите. Динамичниот стил на живеење, променетите вредносни модели на однесување кај луѓето, мобилноста на населението, хедонистичниот начин на живеење, како и либералниот поглед кон

бракоразводот, предизвикуваат остварување на личните потреби и интереси, пред оние на семејството, кои несомнено влијаат на галопирачкиот број на разводи во изминатите неколку децении. Разводот како општествена појава постои во многу култури низ светот, појава на која ниедно општество и држава не е имуна на неговото настанување. Разводот на брак претставува значајна тема за анализирање од аспект на последиците, како и на настанување на промените во семејниот систем. Правното регулирање на разводот е во тесна врска со историските, моралните, економските, културните и религиозните прилики што биле доминантни во определени периоди од нивната историја.

Разводот на брак е дел од општествените науки како група на академски дисциплини кои ги проучуваат човековите аспекти во светот, кои се базираат на проучување на човековата средина, познати како меки науки. Во нашето право развод на брак е регулирано со Законот за семејството од декември 1992 година кој ја следи состојбата востановена со Законот за бракот од 1973 година, но сепак содржи и некои новини. Бракот претставува доброволна заедница на животот меѓу брачните другари, заснован на начин предвиден со закон, во кој брачните другари се должни еден на друг да бидат верни, заемно да си помагаат и спогодбено, врз основа на заемна рамноправност да ги решаваат сите заеднички права и обврски. Доколку за време на брачната заедница настанат околности кои ги нарушуваат брачните односи, брачната заедница може да престане со развод и тоа врз основа на барање на еден од брачните другари, и на заедничко барање од страна на двата брачни другари, односно постои можност бракот да престане со развод, но под услови предвидени со закон.

Компаративниот осврт во овој труд се состои од три дела и тоа во првиот дел од овој труд ќе се даде дефиниција на поимот развод, ќе се опишат системите на разводи во споредбеното право, како и ќе се објаснат причините и последиците кои настануваат од оваа општествена појава. Во вториот дел ќе се разгледаат системите на развод во определени држави во Европа, Африка, Азија, Латинска Америка, Австралија потенцирајќи ги и големите разлики во системите на развод и најновите промени во трендовите на развод за земјите во регионот. Во третиот дел ќе се разгледа појавата на разводи и во Р.Северна Македонија како и трендовите на развод на браковите. Се разбира, ниту Република Северна Македонија не е имуна на променетите состојби кои разводот на бракот ги креира во живеењето на семејната заедница. Разводот на брак претставува актуелно прашање во сите современи држави гледано од аспект на неговата хронична присутност во модерните општества. Во овој труд ќе се разгледаат и проучат разните системи на развод на брак во светот како и во Република Северна Македонија, со цел да се извлечат соодветни заклучоци и препораки за понатамошни истражувања.

I. ПОИМНОВНО ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА РАЗВОДОТ КАКО ОПШТЕСТВЕНА ПОЈАВА

1. ДЕФИНИРАЊЕ И КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗВОДОТ НА БРАК

Бракот претставува доброволна заедница на живот меѓу брачните другари, каде брачните другари се должни еден на друг да се верни, да си помагаат, да се грижат за семејството. Врз основа на закон полноважен брак може да престане со развод. Разводот на брак можеме да го дефинираме како престанок на полноважен брак за време на живот

на брачните другар со одлука на надлежен орган, врз основа на причини определени со закон, според ова можеме да заклучиме дека брак може да престане со развод само доколку е полноважен, второ бракот може да се разведе само за време на живот на брачните другари, за развод на брак одлучува надлежен суд во постапка определена со закон.¹ Во современото општество доколку бракот не се развива според очекувањата на брачните другари, дозволено е таквиот брачен однос уште за време на живот на брачните другари да престане со развод.

Законот за семејство предвидува неколку услови кои треба да бидат исполнети за еден брак да престане. За да се разведе еден брак мора да биде полноважен и да бил склучен врз основа на правила, утврдени со закон. Законски бракот може да се разведе со заемна согласност на брачните другари, во случај брачните другари да имаат заеднички малолетни деца или полнолетни деца поради што потребно е да поднесат спогодба за начинот на вршењето на родителските права и должности и за издржувањето и воспитанието на децата. При ваквиот развод судот ќе донесе одлука за развод на брак само доколку постои заемна согласност на брачните другари ако утврди дека тие таа согласност ја донеле слободно, сериозно и непоколебливо со нивно сослужување.

Бракот исто така може да се разведе по барање на еден од брачните другари ако брачните односи им биле нарушени до таа мера што заедничкиот живот станал неподнослив. Со цел да се оствари разводот брачните другари треба да докажат дека нивниот брачен живот навистина станал неподнослив поради нарушените односи меѓу нив, за да на ваков начин се оствари разводот на бракот, во законот е предвиден услов а тоа е да брачната заедница фактички да престанала подолго од една година.²

Пред главната расправа за развод, судовите одржуваат посебно рочиште како обид за мирее на брачните другари. Ако рочиштето за обид за мирее не успее, претседателот на судскиот совет закажува главна расправа. Судот кога ќе утврди дека односите меѓу брачните другари се нарушени, и не е можно никакво согласување на недоразбирањето меѓу нив, тој донесува пресуда за развод на бракот.

Правосилна пресуда за развод или поништување на бракот, судот ја доставува до органот на управата, надлежен за водење на матична книга на венчаните најдоцна во рок од 30 дена заради упис на промените, како и до Центарот за социјална работа, ако во бракот имаат малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право.³

Според одредбите на членот 6 од Законот за семејство, „бракот е со закон уредена заедница помеѓу маж и жена во која се остваруваат интересите на брачните другари, општеството, семејството, каде односите на брачните другари се засноваат врз слободна одлука на мажот и жената да склучат брак врз нивна рамноправност, почитување и помагање“. Според тоа доколку брачните односи не се развиваат според оваа дефиниција за брак или според очекувањата на брачните другари, дозволено е таквиот брачен однос уште во времето на живот да престани со развод на брак, како правен начин на престанок на брак, од причини наведени во закон. Разводот на бракот претставува значаен дел во современиот свет. Развод претставува поместување на

¹ Во современото општество доколку бракот не се развива според очекувањата на брачните другари, дозволено е таквиот брачен однос уште за време на живот на брачните другари да престане со развод.

² Закон за семејство чл. 39, 40 и 41, „Службен весник на Р.Македонија“ број 153/2014 година

³ Закон за семејство чл. 43, „Службен весник на Р.Македонија“ број 153/2014 година

границите на човековата среќа и проширување на човечките слободи. Правото на развод во современите општества стана посебен вид на право на човекот и дел на човекови права и слободи. Постојат неколку дефиниции за разводот на брак, како на пример: „Развод на брак претставува конечен престанок на брачниот сојуз, поништувајќи ги сите законски обврски и одговорности кои произлегуваат од бракот“. Исто така: „Развод на брак претставува законски престанок на бракот од надлежен суд во правна процедура“. Потоа „разводот на брак претставува разделба на бракот од вероисповест, намалување на стигмата, еманципација на жената и промената на вредностите во нови стадиуми на персонална среќа“. Најприфатена дефиниција би била: „Развод е правен начин на престанок на полноважен брак на брачните другари со одлука на надлежен орган со причини утврдени во законот, во постапка која е пропишана со законот“.⁴ Разводот е престанок на брак на живи брачни другари, тоа значи брачните другари да се живи во текот на поднесувањето на барањето за развод на брак па се до полноважноста на судската одлука за развод. Ова само ја потврдува правната одредба, дека поднесувањето на барање за развод на брак припаѓа само на живи брачните другари, и тоа не е право кое се наследува.

Бракот може да се разведе само во постапка, утврдена со закон. Не е доволно за развод на брак да има само причина, не е доволно и само постоењето на надлежен орган. Формата на разводот на брак се остварува во постапка која е пропишана како составен дел на разводот. Таа е специјална парнична постапка за која важат општите правила за граѓанската постапка. Непочитувањето на правилата на постапката може да биде причина за отфрлање на барањето за развод на брак. Sprema тоа и самата процедура на разводот влегува во самиот поим на разводот на брак како негов битен елемент.

2. СИСТЕМИ НА РАЗВОД НА БРАК

Во законодавната практика се познати повеќе бракоразводни системи, кои се темелат врз ставот на земјите и на законодавствата спрема можноста за развод на брак т.е. дали се дозволува развод на брак или не се дозволува, кои се причините за развод на брак и дали при нивното конечно определување се поаѓа од вината на еден од брачните другари или не и сл. Авторите кои во оваа класификација поаѓаат од фактот дали во некоја земја се дозволува развод на брак или разводот е забранет; земјите и нивните законодавства ги делат во две групи, односно во два система: земји каде што е дозволен разводот на брак и земји каде што не е дозволен. Некои автори групирањето го спроведуваат според други критериуми поаѓаат од причините за развод на брак, односно дали како фактор при нивното законодавно определување игра улога тоа кој е виновен од брачните другари или се дозволува развод на брак и без вина, па во таа смисла се зборува за постоење на три бракоразводни системи.⁵

Според оваа поделба во првата група би се вбројувале земјите кои при определувањето на причините за развод поаѓаат исклучиво од вината на брачните другари на нарушување на животот во брачната заедница, па разводот на брак претставува санкција со која се казнува брачниот другар кој се огрешил во исполнувањето на своите брачни обврски. Во втората група би спаѓале земјите каде што

⁴ Семејството во Европа XVI-XXI век, Дејан Мицковиќ, Културна установа Блесок, Скопје, 2008

⁵ Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

се дозволува развод на брак доколку дојде до нарушување на брачните односи и потешкотии во заедничкото живеење, односно во заедничкото живеење на брачните другари да стане неподносливо, без да се утврдува вина кај некој од брачните другари. Третата група постои и како посебен систем кај некои автори, таканаречен мешовит систем за развод на брак. Тука се вбројуваат земјите според чии законодавства развод на брак се дозволува, не само во случаите каде има настанато тешко нарушување на брачните односи помеѓу двата брачни другари туку и кога развод се бара по вина на еден од брачните другари. На крајот постои и група земји каде разводот на брак е наполно слободен, односно може да настане развод на брак без да бидат посочувани било какви причини за тоа и може да биде побарано од еден од брачните другари.

Како заклучок од претходно наведеното, земјите и законодавствата во современиот свет можат да се поделат во 5 основни групи: земји каде што развод на брак не е дозволен; земји каде разводот на брак е наполно слободен; земји каде што разводот на брак е дозволен ако постои вина на страна на брачните другари; земји каде разводот на брак е дозволен ако брачните односи се нарушени до степен на неподносливост на заедничкиот живот и земји со мешовит бракоразводен систем, односно во кои може да се бара развод на брак по вина на еден од брачните другари, а ако дојде до тешко нарушување на брачните односи, разводот на брак е дозволен и без оглед на околностите дали за тоа е виновен некој од брачните другари.

2.1 Земји каде разводот на брак не е дозволен

Во оваа група спаѓаат земјите во кои под влијание на римокатоличката вероисповед, сè уште се стои на ставот за нераскинливост на бракот и на местото на развод е воведен институтот разделба од софра и од постела, со што бракот фактички престанува, но тој и натаму останува правно да постои. Во оваа група се Аргентина, Чиле, Бразил, Колумбија, Парагвај, Ирска, Португалија и до неодамна Италија и Шпанија, односно земји во кои важи канонското право на католичката црква.⁶

2.2 Земји со наполно слободен развод на брак

Муслиманските земји, чии законодавства се под влијание на исламската вероисповед, дозволуваат наполно слободен развод на брак, што значи дека може да настане развод на брак ако постојат одредени причини или спогодба помеѓу самите брачни другари, но е дозволен развод и врз основа на еднострано барање на мажот без да се наведуваат било какви причини. Во некои земји за да се избегнат евентуалните злоупотреби и поради заштита на невиниот брачен другар (жената) се воведуваат одредени мерки со кои во одредена смисла се ограничува слободата на мажот да го разведе бракот единствено по своја волја.

2.3 Земји каде разводот на брак е дозволен по вина

Во сите земји кои спаѓаат во оваа група, постои систем, според кој развод на брак се дозволува само ако постои вина на страна на еден или на страна на двата брачни другари т.е. кога еден од нив или двајцата свесно и волно тешко се огрешиле во исполнувањето на своите брачни обврски. Во оваа група спаѓаат Англија до 1971 година, Франција до реформата на разводот на бракот извршена 1975 година, некои држави на САД, како и некои краеве на Белгија и во Холандија. Според овој систем разводот на брак е дозволен кога еден од брачните другари сериозно наштетил врз брачната заедница, ако извршил неверство, ако посегнал врз животот на

⁶ Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

брачниот другар, ако го малтретирал брачниот другар или му нанел тешки навреди или ако водел нечесен живот. Во овие случаи според системот, разводот на брак се смета како санкција според брачниот другар кој се огрешил во исполнувањето на определената брачна должност, со други зборови разводот на брак според овој систем дава сатисфакција на брачниот другар кој не е виновен за нарушувањето на брачните односи, а казна на другиот брачен другар, кој со своето поведение му нанел морална повреда на невиниот брачен другар. Според ова, право да бара развод има само другарот кој не е виновен за разводот. Доколку и двајцата брачни другари се виновни за разводот, тогаш секој од нив може да поднесе тужба за развод на брак, но само поради нарушувањето на брачните должности од другиот брачен другар, а не според своето однесување.

2.4 Земји каде разводот е дозволен поради тешко нарушување на брачните односи

Според системот на развод како правен лек, развод на брак се дозволува ако брачните односи се нарушат до таков степен што заедничкиот живот на брачните другари станува неподнослив. Како причини за тешкото нарушување на бракот најчесто се посочуваат: несогласноста на правите на брачните другари, заемната или еднострана нетрпеливост, разликите во воспитувањето, карактерите и односот кон заемните права и обврски. Состојбата на тешко нарушување на брачните односи може да биде предизвикана, како и без вина на брачните другари, така и по вина на едниот или на обајцата брачни другари.⁷ Во оваа група на земји спаѓаат: Германија, Италија, Турција, Шведска, Норвешка, Данска, Бугарија, Романија, Унгарија и Русија.

2.5 Комбиниран систем

Овај систем може да се нарече комбиниран систем, бидејќи разводот на брак како правен лек не е секаде прифатен во неговата форма, па воведен е овој мешовит бракоразводен систем, според кој кон сфаќањето на разводот како правен лек се приклучува и сфаќањето за разводот како санкција. Па така развод на брак не се дозволува само кога брачните односи тешко ќе се нарушат и брачниот живот ќе стане неподнослив туку се предвидуваат и посебни причини (субјективни околности) поради кои може да дојде до развод на бракот, без да се утврдува околноста дали заедничкиот брачен живот станал неподнослив.

Според комбинираниот систем посебните причини за развод на брак се темелат, главно, врз вината на еден од брачните другари како на пример: неверство, посегнувањето по живот, злоставувањето, нечесниот живот и слично, но има и причини каде не се поаѓа од постоењето на вина на пример душевна болест, несогласност на карактеристиките, полова немоќ, долготраен одвоен живот и сл.⁸

Ваквиот систем е познат во Франција од реформата на разводот на бракот во 1975 година. Според француското брачно право постојат три основи за развод на брак:

1. Развод по заемна согласност,
2. Заради одвоен живот кој траел подолго од 6 години и
3. Поради вина на брачниот другар

Комбинираниот бракоразводен систем воведен и во Англија од 1971 година натаму. Тука како посебни бракоразводни причини се предвидени: неверството, напуштањето

⁷ Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

⁸ Љиљана Спиrowиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година

на брачната заедница во траење од најмалку две години, одвоен живот во траење од две години и слично, а тужениот не се согласува со разводот на брак.

3. ПРИЧИНИ КОИ ВЛИЈААТ ЗА РАЗВОД НА БРАК

Факторите кои доведуваат до развод на брак, можеме да ги определиме како околности, предвидени со закон, врз основа на кои судот може, по барање на едниот или на двајцата брачни другари бракот да го разведе. Разводот претставува начин на престанок на полноважен брак, причините за развод настануваат откако тој ќе биде склучен. Причините што ќе настанат во текот на брачната заедница главно доведуваат до престанување на заедничкиот живот, и тоа кога брачните односи ќе се нарушат до таа мера што натамошниот живот станува неподнослив, разводот се јавува како единствено решение за неподносливоста на заедничкиот живот.

3.1 Развод на брак поради душевна болест

Душевната болест како бракоразводна причина често е придружувана од неспособност за расудување како причина за развод на брак, но не мора да биде така во случај кога се појавува само неспособност за расудување. Душевната болест претставува одредено заболување, односно одредена здравствена состојба кога заболеното лице ја губи моќта свесно да управува со своите постапки како и да врши одредени брачни должности.⁹ Меѓутоа не секоја душевна болест може да биде причина за развод, т.е. оваа причина за да претставува бракоразводна причина, треба да настане по склучување на бракот и ваквото заболување треба да биде од неизлечлива природа, што значи дека треба подолго да трае (неизлечлива-законски термин) бидејќи медицината не го прифаќа терминот неизлечлива болест. Воедно во секој ваков случај каде што душевна болест се појавува како причина за развод на брачна заедница за докажување на фактите потребно е мислење на лекар специјалист како вешто лице (психијатар). Право на тужба за развод на брак има само здравиот брачен другар, додека заболениот брачен другар преку старател, со одобрение на органот за старателство може да добие развод на брак само ако постои некоја друга бракоразводна причина. Правото на развод на брак врз основа на душевно заболување не е врзана за рок.

3.2 Неподнослив заеднички живот

Бракот, во принцип треба да претставува хармонична заедница во која брачните другари живеат во слога и заемна љубов, создавајќи пријатна атмосфера за живот и работа, но и услови за одгледување, воспитување и стручно оспособување на своите деца. Но, во одредени случаи, од низа на субјективни и објективни околности и разни причини може да дојде до тешко и трајно нарушување на брачните односи што доведува до развод на брак каде основни причини за тој развод се недоразбирање, нетрпеливост, чести кавги и неподнослива животна средина. При ова, брачната заедница ја губи својата цел и смисла, па оттука во сите брачни права во нашата земја неподносливиот заеднички живот, односно тешкото и трајно нарушување на брачните односи претставува причина за развод на брак. Околностите кои можат да доведат распаѓање на бракот односно брачниот живот да стане неподнослив се различни во секој конкретен случај, па оттука, во законот честопати тие не се предвидуваат, а одделни закони за бракот, како пример, се наведуваат некои од причините поради кои може да дојде до

⁹ Dr. Marko Mladenovic – Razvod braka i uzroci za razvod braka Beograd 1974

нарушување на заедничкиот брачен живот, што всушност значи исто.

3.3 Неверство

Неверство се случува кога еден од брачните другари има доброволни сексуални односи со други лица надвор од брачната заедница. Неверството всушност се појавува како една од најстарите и најзастапените причини за развод на брак, односно како санкција против брачниот другар кој згрешил кон должноста на заемна верност.¹⁰ Во правната теорија, неверството се дефинира како доброволен и свесен сексуален однос на еден од брачните другари со лице од спротивен пол надвор од бракот. Тоа значи дека брачниот другар ќе стори неверство само ако доброволно и свесно стапи во сексуален однос, па доколку до неверство дојде под присилување (силување) или состојба во која без своја вина брачниот другар не можел да даде отпор или на тоа бил поттикнуван од другиот брачен другар од користољубиви или други нечесни намери, тоа не може да претставува причина за развод на брак. Право на развод на брак има секој брачен другар, но поради неверство на другиот, доколку дојде до неверство на двата брачни другари тогаш секој има право да поднесе тужба за развод на брак поради неверство на другиот што би значело дека во текот на бракоразводната постапка не може да дојде до пребивање на нивната вина. Правото на развод од брачниот другар поради неверство т.е. поднесувањето на тужбата за развод на брак со причина неверство од страна на брачниот другар е ограничено со рок од една година. Рокот започнува од моментот на дознавањето за неверството. По истекувањето на овој рок се губи правото на тужба бидејќи постои законска претпоставка дека изневерениот брачен другар му простил на брачниот другар кој го извршил неверството.

3.4 Посегање врз животот

Во Р. Македонија, во брачната заедница брачните другари се должни заемно да се помагаат па токму затоа посегнувањето врз живот на брачниот другар се смета како бракоразводна причина, односно претставува повреда на обврските за морална помош што брачните другари се должни во сите моменти на животот еден на друг да си ја даваат. Посегнувањето врз животот на брачниот другар се јавува како бракоразводна причина ако еден од брачните другари со смисленост, а не од небрежност или под принуда или заблуда преземе такви дејствија со кои се доведува до прашање животот на другиот брачен другар. Право за поднесување на тужба за бракоразводна постапка со основа поради посегнување врз животот на брачниот другар има брачниот другар чиј живот бил загрозен без разлика дали другиот брачен другар е осуден за стореното кривично дело или против него воопшто не била поведена кривична постапка. Во случај кога и двата брачни другари посегнале по животите меѓусебно, тогаш и двајцата имаат право на тужба врз таа основа. Правото за поднесување на тужба со основа посегнување врз животот на брачниот другар нема рок, а се губи само со опростување.

3.5 Малтретирање, тешки навреди и нечесен живот

Малтретирање, тешки навреди и нечесниот живот претставуваат секоја за себе основа врз која може да се побара бракоразводна постапка. Сите овие околности иако постојат посебно секоја како причина за развод на брак, меѓусебно скоро секогаш се поврзани па на еден или на друг начин може и да бидат предизвикани меѓусебно

¹⁰ Jovan Dimitrijevic – Uzroci razvoda braka Beograd 1959

правејќи го брачниот живот неподнослив. Малтретирањето, како причина, претставува лош однос на едниот брачен другар кон другиот и може да биде манифестирано со физичко пресметување, нанесување телесни повреди или пак постојан психички притисок и заканување како и постојани навреди, префрлување пред трето лице и јавно покажување симпатии кон трето лице. Скоро сите претходно наброени околности можат да се вбројат и во тешка навреда на брачниот другар. Нечесниот живот на брачниот другар се манифестира, на пример, со чести пијанства, трошење пари на комар, безделничење но и со дејности со кои се загрозуваат основите на општествено економското уредување на нашата земја.¹¹ Право на тужба има малтретирањето, односно навредениот брачен другар за кого животната задница станала неподнослива и правото на поднесување на тужбата нема рок и се губи со опростување.

3.6 Злонамерно или неоправдано напуштање на брачен другар

Заедницата на живот на брачните другари е основа врз која се темели бракот, а бракот претставува трајна животна заедница и тоа значи дека должност на двата брачни другари е да живеат заедно и да градат хармонична средина за живот. Ако дојде до едностран прекин на таа заедница се создава можност за развод на бракот. Тоа значи за да може напуштањето на брачниот другар предизвика прекин на бракот со развод потребно е тоа да биде сторено злонамерно или неоправдано, т.е. да биде сторено без оправдани причини, а од напуштањето на брачната заедница да изминале шест месеци. Оваа причина за развод на брак спаѓа во апсолутните причини за развод на брак. Право за поднесување на тужба за развод на брак се подразбира дека има напуштениот брачен другар, по истекувањето на шест месеци од напуштањето. Доколку брачниот другар што ја напуштил брачната заедница се врати пред да измине тој рок, но нема цел да се продолжи бракот туку за евентуално осветување, правото на поведување на постапката на развод на брак нема влијание врз самата бракоразводна постапка и по таа основа поднесувањето на тужба не е определено со рок и не застарува.

3.7 Исчезнување

Со исчезнувањето на еден од брачните другари се доведува до прекин на брачната заедница, односно може да претстави основа за развод на брак, под услов да од денот на исчезнување изминало некое време и нема никакви вести за него. За да може исчезнувањето на еден брачен другар биде основа за развод на брак, потребно е да на исчезнатиот брачен другар не се знае каде престојува, односно да не се знае дали е жив. До исчезнување на брачниот другар може да дојде за време на војна, исто така миграцијата на населението и друго. Доколку исчезнатиот брачен другар не се појави во одреден законски рок, односно за него не биле добиени никакви вести за тоа дека е жив, живиот брачен другар може да бара развод на брак.¹² Доколку се случи исчезнатиот брачен другар по разводот на бракот да се врати, тогаш нема никакво значење за веќе разведениот брак. Правосилната одлука од страна на надлежен суд укажува на тоа дека бракот престанал засекогаш. Доколку брачниот другар склучил нов брак тој брак ќе биде во сила.

¹¹ Dr. Marko Mladenovic – Razvod braka i uzroci za razvod braka Beograd 1974.

¹² Jovan Dimitrijevic – Uzroci razvoda braka Beograd 1959

3.8 Осуда на казна затвор

Кога едно лице ќе поднесе барање за развод, судот го разгледува барањето со цел да се потврди дека ова лице има законска причина да го стори тоа. Кога постојат основи за развод, тоа значи дека едниот брачен другар има предизвикано штета со што се предизвикува легитимна причина поради која парот не може да остане заедно. Една од причините за развод е доживотен затвор на еден брачен другар, или казна затвор без брачни посети. Ако вашиот брачен другар има доволно долга затворска казна, тогаш постои основ за развод. Осуда на казна затвор за сторено кривично е причина за развод на брак, бидејќи во овај случај доаѓа до прекин на брачната заедница на подолго време, на пример, кога еден брачен другар, кој е во брак со некој кој е осуден на казна затвор, ќе биде лишен од емоционална и физичка врска, која маж и жена треба да ја имаат. Покрај тоа што доаѓа до подолг прекин на брачната заедница доведува и до нарушување на угледот и достоинството. Како причина за развод, на осудено лице за кривично дело, се зема и видот на стореното кривично дело и висината на досудената казна. Право на тужба за развод на брак има брачниот другар кој не е осуден на кривично дело. Правото за поднесување на тужба за развод на брак по основа осуда на казна затвор не е врзано со рок и може да се поведе постапка за развод веднаш по правосилноста на пресудата.

3.9 Фактички престанок на брак

Како причина за развод на брак се јавува фактичкиот престанок на брачната заедница во подолго време, односно одвоениот брачен живот на подолго време. Како дел од одвоен живот на брачните другари се смета злонамерно или неоправдано напуштање на брачната заедница, каде брачните другари воде одвоен живот подолго од две години. Право на поднесување на тужба за развод на брак имаат двата брачни другари.

3.10 Преминување од хетеро во хомосексуалност

Преминувањето на брачните другари од хетеро во хомосексуалност е причина за развод на брак во современото општество. Сексуална ориентација е емоционална, романтична, сексуална или љубов привлечност кон другите лица, е сопствен избор на секој човек поединечно. Денес се повеќе постои привлечност помеѓу парови од ист пол, се повеќе лица стапуваат во сексуална врска со лица од ист пол. Општествениот однос кон хомосексуалноста се менувала со текот на годините, во минатото таа била забранета, но денес постојат држави кои ја подржуваат хомосексуалноста исто така дозволуваат брак помеѓу хомосексуалците. Првпат признавање на правата на хомосексуалните двојки започна во 1989 година, кога Данска ги претстави регистрирани партнерства со кои ги проширија имотните и наследните права на геј-двојките, со тоа за прв пат во историјата на некоја држава, овозможено е не само заштита на геј двојки од дискриминација, туку им се дадоа и некои права кои ги имаа хетеросексуалните венчани двојки. Иако во нашата држава не е дозволено склучувањето на брак помеѓу брачни другари од ист пол, но постојат случаи кога бракот се разведува поради преминувањето на еден од брачните другари во хомосексуалец. При развод на брак во вакви случаи постојат два главни барања и однесувања, еден од нив е барањето од страна на хомосексуалните партнери да не се дознае дека е геј, и другото е чување на тајната, лажејќи ги пријателите и семејството, и прикривање на

ситуацијата да не стане јавна и да предизвика болки и вина кај брачните другари .

3.11 Работа во странство како причина за развод

Поради тешката економска состојба во државата и поради неможноста да се најде работа со цел да се обезбеди егзистенција и просечен живот за целото семејството, голем број на граѓани се решаваат за работа во странство. Поради потребата за финансиски средства граѓаните заминуваат на печалба во повеќе развиените европски држави како што се Германија, Шведска, Данска и други како и во преку океанските земји Австралија, Америка. Исто така голем број на граѓани поради недоволна економска моќ заминаа да се борат како платени војници во Авганистан и во Ирак. Со заработката на пари, тие почнуваат да го гледаат животот низ призмата на парите, кое лошо влијаат врз заедничкиот живот на брачните другари. Исто така повеќемесечната разделба поради работата во странство, каде еден од брачните другари остануваат до две или три години во странство, доведува до губење на љубов и чувствата, и доведува до неверство на еден од брачните другари кое потоа доведува до развод на брак. Исто така моќта на парите доведува до одделна одлука на брачните другари што натаму ќе прават во животот. Ако претходно за време на бракот постоела одредена толеранција, со заминувањето односно со оддалечувањето на брачните другари и со подобрувањето на материјалната состојба се губи толеранцијата. Како пример можеме да го земеме градот Куманово, бидејќи сè повеќе брачни другари од машкиот пол заминуваат како службеници и платени војници во Авганистан и Ирак. Според статистичките податоци од заводот за статистика на РМ во 2013 година од пет до десет посто брачни другари ја прекинале брачната заедница со развод.

3.12 Влијание на родителите во бракот

Се повеќе бракови се разведуваат поради непромисленото мешање на нивните родители во бракот на нивните деца. Во нашата држава за разлика од државите во европска унија, децата од своите родители зависат финансиски постојано и по своето полнолетство поради слабата финансиска состојба и тешката можност за наоѓање на работа со цел да се осамостојат. Поради тешката економска состојба голем дел на двојки кои стапуваат во брак, присилени се да живеат под ист покрив заедно со своите родители. Покрај тоа што мора да живеат под ист покрив со своите родители, некои брачни двојки кои не можат да обезбедат работа за егзистенција тие зависат и финансиски од своите родители. Поради зависноста од своите родители како и разликата во возраста и размислувањата доведува до конфликт помеѓу нив и брачните пар. Родителите не размислуваат за последиците, се мешаат во бракот на своите деца со изговор да им мислат и прават добро а всушност му наштетуваат на бракот.

3.13 Семејно насилство

Зад затворени врати, или скриени под ќебе на молчење, семејното насилство било дел од животот на околу четири милиони луѓе во светот секоја година - огромното мнозинство од нив биле жени кои биле во брак. И во повеќето од времето поминато со сопругот, била злоупотребувани. Повеќето луѓе веруваат дека семејното насилство значи физичко казнување или малтретирање во семејството. Семејното насилство, исто

така, може да биде во форма на ментална или психолошка злоупотреба, како и закани за физичко и психичко малтретирање. Семејното насилство е брачен раздор, надвор од границите на разумен одговор на подеми и падови на секој брак. Секое однесување има за цел да се контролира и да ги потчини друго човечко суштество преку страв, понижување и вербално или физички напади. Со Законот за семејството се забранува секаков вид на насилство меѓу членовите на семејството.¹³

3.14 Верски и културни разлики

Најчестиот проблем во бракови е религија. Ако тие се фундаменталистички, православни, конзервативни или строго етноцентрична, тие ќе треба да стигнат до заеднички јазик во однос на религијата и да дадат поддршка - како безусловна љубов, правда и толеранција. Во нашата држава според статистичките податоци за склучување мешан брак говорат дека во текот на 2012 година биле склучени 146 брака меѓу Македонци и Албанци во земјава, или нешто повеќе од еден процент од 13.991, колку што е вкупниот број на склучени бракови. Притоа македонците почесто се решаваат да влезат во брак со Албанка, отколку Македонките со Албанци, а сето тоа е поради различноста во религијата. Постои врска меѓу религиозноста и стабилноста на бракот, а тоа го укажува фактот што оние брачни парови кои не учествуваат во религиозни активности немаат изразени традиционални ставови за разводот и сметаат дека бракот што е неуспешен треба да се разведе. Спротивно на ова учеството во религиозните активности, е поврзано со прифаќање на религиозните правила за бракот односно ниската стапка на разводи ја гледаат во тоа што брачните парови, преку присуство на црковните служби, како и преку учеството во другите религиозни активности ја подобруваат меѓусебната комуникација.

3.15 Склучувањето на брак во рана возраст и предбрачна бременост

Значајна улога за стабилноста на бракот има возраста на брачните другари. Склучувањето брак на рана возраст (под 20 години) претставува фактор за зголемување бројот на разводите на брак, односно колку е поголема возраста на брачните другари во моментот на склучувањето на бракот, толку е тој постабилен“. Постојат повеќе различни објаснувања за поголемиот процент на разводи кај браковите што се склучуваат под 20 години. Браковите на мажите кои се под дваесет години се нестабилни, постабилни се оние кои мажите имаат години помеѓу 20 и 24 години, а најстабилни се оние бракови што ги склучиле мажи над 24 години. Основна причина за нестабилноста на овие бракови кои се склучени под 20 години е нарушувањето на нормалниот семеен животен циклус со прекинување на фазата на брачен извор. Кога склучуваат брак на рана возраст младите често не се способни да ги надминат тешкотиите поврзани со прекинување на односите со нивните семејства, не се познаваат доволно, имаат нереални очекувања од бракот и улогите што треба да ги вршат, поради тоа што немале време да се здобијат со сознанија потребни за нивно успешно справување. Друг фактор што влијае за зголемување бројот на разводите на брак е и предбрачната бременост. Причините за поголемиот процент на разводи во случаите на предбрачна бременост се слични како и кај браковите што се склучуваат на рана возраст. Најчесто младите брачни партнери се соочуваат со економски проблеми,

¹³ Закон за семејство член 33-а, „Службен весник на РМ“ бр. 153/2014 година.

недоволно познавање на брачните другари, неподготвеноста за вршење на семејните обврски, ниско образование, како и отпор од страна на родителите и другите роднини. Тоа претставува синџир од негативни последици кои влијаат врз зголемување на стапката на разводи на брак (намалување на можности за успех во кариерата, пониски примања, помала помош од семејството).

3.16 Социоекономски статус причина за развод на брак

Со зголемувањето на бројот на разведените бракови, се прават голем број истражувања за утврдувањето на причините за овој општествен феномен. Повеќето земјите го прифатија разводот на брак со заедничка согласност на брачните другари. Според некои земји основна причина за развод на бракот е рушењето на моралот и загрозување на стабилноста на бракот и на семејството. Според некои истражувања е докажано дека социоекономскиот статус има влијание врз стапката на разводи на брак, и е прифатен ставот дека луѓето од пониските социјални слоеви се разведуваат почесто од другите поради тешките материјални проблеми со кои секојдневно се судираат и кои предизвикуваат состојба на стрес и беспомошност. Објаснувајќи го помалиот процент на разводи кај побогатите, го застапува мислењето дека мажите од повисоките класи се спречени да се разведуваат поради долгорочните вложувања. Од друга страна, мажите од пониските класи се ослободени од овие пречки поради тоа што немаат вакви обврски, така што нивната економска состојба не се нарушува доколку бракот се разведе. Според тоа, трошоците на разводот се поголеми кај богатите отколку кај сиромашните, што претставува бариера за развод на луѓето од повисоките социјални слоеви дури и во случај кога бракот не е успешен. Значи од трите основни елементи (приходи, занимање и ниво на образование) кои го детерминираат социоекономскиот статус, најголемо влијание врз стабилноста на бракот имаат приходите на семејството.

3.17 Непостоење на комуникација и разбирање причина за развод на брак

Непостоење на добра, културна, достоинствена комуникација во бракот и разбирање е основна причина за развод на брак од страна на двајцата брачни другари. Традиционалните бракови се карактеризираат со прифаќање на стереотипни улоги, а тоа е секој брачен другар да има своја сфера на влијание. Жените се грижат за домот и за децата, а мажот да ги донеси најбитните одлуки. Во таквите бракови се одбегнуваат конфликтите и се цени комуникацијата, отвореноста и љубовта и брачните другари голем дел од слободното време поминуваат заедно. Спротивно на ова, кај независните парови во преден план е индивидуализмот и независноста на брачните другари. Тие не ги прифаќаат стереотипните улоги и брачните другари отворено не се плашат да го кажат своето мислење, каде доаѓа до позитивни и негативни чувства. Кај одвоените бракови комуникацијата е слаба така што нивна основна карактеристика е дистанцата. Раздвоеноста повеќе време ја бледнее и блискоста и недоразбирањата. Едноставно треба да има разбирање и одобреност на одвоеноста, секако дошла заради егзистенција и создавање подобри услови за живот, растење, културен и образовен на поколенијата. Бракот се состои од серија интеракции меѓу брачните другари. Пораката што едниот сопруг ја праќа до другиот не е еднаква со пораката што тој ќе ја прими, поради тоа врз примателот влијаат емотивни фактори. Според тоа пораката која ќе ја прими едниот брачен другар ќе зависи не само од неговата содржина туку и од неговата социјализација, темперамент, самодоверба што е најважно од степенот на неговото

задоволство во бракот. Несреќните парови акцентот го ставаат на негативното однесување на нивниот брачен другар. Во среќниот брак, едниот брачен другар смета дека лошото однесување на неговиот сопруг е резултат на надворешни фактори како што се умор, лошо расположение, додека во несреќен брак се смета дека тоа е резултат на лошиот карактер на брачниот другар и другарка.

II. СИСТЕМИ НА РАЗВОД НА БРАК ВО СВЕТОТ

1. Данска

Данска беше една од првите земји во Европа, во која владата формира пропис или контрола над брачните работи. Апсолутен развод на соодветна основа можат да се добие со помош на судска одлука, овластување дадено на високите државни органи и овластување од министерот за правда. Причините за разводот се: Прељуба, бигамија, напуштање, отсуство за пет или повеќе години, според околностите кои водат разумна личност да заклучи дека во отсуство е мртов, егзил или депортација од земјата за најмалку седум години, доживотен затвор, или доколку слобода или помилување не се дава во рок од седум години. Судот донесува одлука за развод врз основа на взаемна согласност или ако постои добра причина за развод по поднесено барање од страна на едниот брачен другар. Во отсуство на договор меѓу страните за поделба на имотот секоја страна добива половина од имотот кој го стекнале за време на бракот. Должноста на взаемна поддршка и помош завршува, но понекогаш мажот и плаќа одреден износ за издршка на жената во одредени случаеви.

2. Франција

Законот за развод во Франција беше донесен уште во 1782 година. По падот на Наполеонската имерија на 8 мај 1816 година разводот беше забранет се до 1884 година. Според Граѓанскиот законик на Франција денес развод можат да понесат брачните другари само по било кој од следните причини: прељуба на сопругот или сопругата, суровост која резултира со сериозни физички повреди, осуда на една од страните за кривично дело. Француските судови претендираат кон постојано приширување на околностите кои претставуваат причина за развод на бракот. Како основа за суровост или тешка навреда можат да се сметат и испратените писма од брачниот другар кои содржат навредливи зборови. Одбивањето на брачното живеалиште и напуштањето на брачниот другар преставуваат основа за развод. По поднесеното барање за развод судот ќе проба да ги смири брачните другари. Ако мирењето е неуспешно и наведените факти не се спорни тогаш судијата донесува одлука за развод, кога постојат спорни факти судијата наредува да се изврши истрага. По донесената одлука незадоволната страна има право да поднесе жалба во рок од два месеци. По истекот на овој рок одлуката е конечна. Мажот може веднаш по разводот да склучи нов брак, додека пак жената може да склучи брак по истекот на 300 дена од денот кога е донесена одлуката за развод.⁴² Старателството на децата е наведено во пресудата. Француските судови стануваат се полиберални во толкувањето на законите.

3. Кенија

Во законот за брак се уредува и развод за сите видови бракови освен исламските бракови кои се регулирани со исламскиот закон. Регистрирањето на разводот или поништување на бракот се вршат од страна на судот по донесување судска одлука. Законодавството во Кенија им овозможува на двајцата брачни другари исти основи за

развод на бракот со што не постои дискриминација помеѓу брачните другари. Во Кенија жената не може да поднесе барање за развод на брак пред истекот на три години од бракот. Незадоволните брачни другари можат да се одделат неформално односно да живеат одвоено наместо да чекаат да поминат три години. Најчесто сиромаштијата и жените кои живеат во руралните средини не можат да си дозволат развод со што се оневозможени да ги користат своите права.

4. Руанда

Граѓанскиот законик на Руанда предвидува дека секој брачен другар има право да бараат развод ако другата страна ќе изврши кривично дело што носи сериозен срам, прељуба, прекумерно насилство или сериозна повреда против брачниот другар, одбивајќи да се придонесе за одржување на домаќинството, откажувајќи се од брачниот дом за најмалку 12 месеци, а де факто најмалку три години. Брачните другари кои се во браќмнајмалку пет години, исто така може да поднесат барање за развод по заемна согласност. Населението во, Руанда кои нема финансиски средства се соочува со пречки за пристап до судовите, кои можат да го попречат спроведувањето на формален развод. Така, дури и ако бракот е регистриран, жените поради финансиски средства може да не биде во можност да ги остваруваат правата кои им се доделени поради неспособноста да одат на суд.

5. Јапонија

Во Јапонија се повеќе завршуваат браковите со развод со што Јапонија веќе не престанува земја со ниска стапка на развод. Статистичките податоци од Raumo, Iwasawa, и Vumpass (2004) покажаа дека бројот на разводи во рок од 10 години е зголемен за 12% во 1980 година, додека во 1990 е зголемен за 17%. Постојат три начини на развод на бракот и тоа: развод со заеднички договор, развод со медијација и судски развод (со понесување тужба на еден од брачните другари.

"Kyogi Rikon" – Развод по договор. Овој развод е надвор од судот. Ако брачните другари одлучат дека сакаат заемно да се разведат, тие можат да се разведат со пополнување на документ наречен "rikon todoke" кој го поднесуваат до локалната власт. Ако брачните другари имаат дете треба да се договорот за родителските права на детето.

"Chotei Rikon"- Развод со медијација Ако брачните другари не можат да се согласат за развод или ако не се сигурни во одлуката за развод, било кој од брачните другари може да поднесе барање за развод со медијација во надлежниот суд. Медијацијата ја водат три преставници и тоа: судија, маж и жена кои имаат над 40 години и кои имаат социјални искуства. Медијацијата се спроведува од страна на две лица кои немаат стручно правно знаење а додека судијата најчесто не учествува во медијацијата. Седниците за посредување се одржуваат еднаш месечно.

"Rikon Saiban" - Судски развод. Ако посредувањето не успее брачните другари можат да поднесат барање за развод до надлежниот суд. Судијата доделува развод само доколку најде причини кои се наведени во Граѓанскиот законик член 770 (1):

- Кога брачниот другар извршил прељуба.
- Напуштање на брачниот другар со лоша намера.
- Кога не е јасно дали брачниот другар кој е тужител жив или мртов во период од 3 години.
- Кога брачниот другар страда од тешка ментална болест и нема знаци на оправување.
- Кога постои друга причини која го прави заедничкиот живот тежок и неподнослив. Судијата во текот да постапката им укажува на двете страни дека можат да се разведат

со порамнување оваа постапка се вика "Wakai Rikon". Кога постојат причини за развод оштетената страна може да понесе барање за надомест на штета за ментално страдање. Висината на надместокот на штета во најголем број на случаи се движи од 2 до 5 милиони јени.

6. Австралија

6.1 Ништовен брак

Ништовен брак е бракот кај кој постојат брачни пречки во моментот на склучувањето на бракот. Брачни пречки се: Брачноста – ако едниот брачен другар веќе имал склучено брак, ако бракот е склучен помеѓу малолетници за кои претходно не е дадена согласност од нивните родители или законски старатели, или пак бракот е склучен под принуда. Причини за ништовност на бракот не се сметаат семејното насилство или одвоениот живот.

6.2 Поништување на брак во Австралија

Бракот може да се поништи врз следните основи:

- Ако претходно постоел брак на една од страните
- Импотенција на мажот или неплодност жената
- Ако бракот е склучен со измама, насилство или грешка на индентитет
- Ако при склучувањето на бракот едната од страните е душевно болна
- Ако бракот е склучен без законска согласност од страна на овластено лице
- Ако бракот е склучен без законска дозвола, или пак е склучен од страна на неовластено лице. Бракот нема да се поништи доколку бил склучен страна од неовластено лице, а за кое лицата кои склучиле брак имале добра волја за склучување на брак, а не знаеле во моментот дека лицето е неовластено.

6.3 Развод на бракот

Законот во Австралија наведува дека барање за развод на брак може да биде поднесено од страна на еден или двајцата брачни другари ако барем едниот е австралиски државјанин.

Причини за развод на брак се:

- Прељуба на мажот или жената
- Дезертацијата без законска причина за две години или повеќе.
- Суровост или навредлив третмант врз брачениот другар

Во Австралија може да се понесе барање за развод на бракот ако брачниот живот станал неподнослив. Брачните другари пред да го поднесат барањето за развод мора прво да живеат одвоено дванаесет месеци, со што постои можност во овој период брачните другари да се смират и да се откажат од развод. Брачните другари кои сакаат да се разведат, а имале брак помалку од 2 години се должни спред законот да посетуваат брачно советувашиште со цел да се помират. Брачното советувашиште во постапката за развод мора да достави доказ за обид за помирување на брачните другари. Ако другата страна не се спротиставува на разводот доставува одговор на барањето до надлежниот суд.

7. Чиле

Чиле го легализира разводот во 2004 година, отфрлајќи го законикот од 1884, Законот со кој се легализира разводот се нарекува Nueva Ley de Matrimonio ("Новиот закон за граѓански брак"). Прв пат е воведен како закон во 1995 година; имало претходни обиди за донесување на законот, но овој успеа да ги победи конзервативните саваќања за конечно да се донесе нов либерален закон. Според новиот закон, брачните

другари мора да бидат одделени една година пред да се разведат ако поделбата е взаемна, и три години, ако поделбата не е взаемна. Пред легализација на разводот, единствениот начин да престане бракот е да се добие граѓанско поништување, и поништувањата беа доделени само со кажување пред граѓанскиот регистратор дека брачниот другар лажел на некој начин во врска со дозволата за брак, и се тоа го поништува брачниот договор.

III. СИСТЕМ НА РАЗВОД НА БРАК ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Република Северна Македонија ја зафаќа светскиот тренд на зголемување на бројот на разводите. Да го прекинат заедничкиот живот во добро и во зло е одлука на секој дванаесетти брачен пар во државата. Пред 12 години со развод завршувал секој 25-ти брак.

Земено во светски рамки, денес секој трет брак се распаѓа. Ако на тоа се додаде бројката на оние што живеат невенчано, тогаш разводот добива епидемиски размери. Во Република Северна Македонија најчесто се разведуваат младите, но и бизнисмени во поодминати години. Иако на прв поглед се мисли дека беспарицата е главната причина за разводот, најмалку разводи има во сиромашните семејства.

Според Државниот Завод за статистика на Република Македонија бројот на разводите во 2017 година бележи зголемување од 0,5% во споредба со 2016 година и изнесува вкупно 1994 разведени бракови. Најмалку бракови, 42 или 2.1%, во текот на годината се разведени во месец август, а најмногу, 224 или 11,2% во месец декември. Според возраста на сопругата и сопругот, најголем број разводи, 387 или 19,4% се случиле во старосната група од 30 до 34 години, за сопругата и 356 или 17,9% за сопругот.

Заради обемноста и комплексноста на оваа општествена појава таксативно ќе се наведат фазите во делот на бракоразводната постапка, секоја со посебни карактеристики, а тие се следниве: постапка за развод на брак, месна надлежност на судот, поведување на постапката, кумулирање на барања и спојување на парници, ограничување на диспозицијата на странките, постапка за миреење на брачните другари, постапка по неуспешно миреење, привремени мерки, одлуки во постапката за развод на бракот, правни лекови, последици од престанок на бракот, постапка за поништување на брак, ништовен брак, апсолутно ништовни бракови, релативни ништовни бракови, службени овластувања на судот, пресуда и правни лекови.

Постапка за развод на брак во Република Северна Македонија претставува правен начин на престанок на полноважен брак меѓу брачните другари. Бракот престанува со развод кога пресудата за развод ќе стане правосилна. Бракот може да се разведе со заемна согласност на брачните другари или по барање на еден од брачните другари ако брачните односи се до таа мера нарушени што заедничкиот живот станал неподнослив. Секој од брачните другари може да бара развод на бракот ако брачната заедница фактички престанала подолго од една година. Предмет на оваа постапка е барањето за развод на брак.

Разводите на браковите во развиените држави се должат на еманципацијата на жената и на модерниот начин на живеење. Во западните земји постои еден вид послободна заедница, која не е толку врзана за законите и за традицијата, туку брачниот живот трае колку и согласноста на брачните партнери. За разлика од западните земји во

Република Северна Македонија е сеуште длабоко традиционално сваќање за разводот, но и тоа е малку зафатено од тековите на модернизацијата. Нашето општество ги трпи многу повеќе негативните последици од разводот на бракот. Една од причините за нискиот наталитет во Македонија е и распаѓањето на постојните брачни заедници: кај поединците кои се подготвуваат за брак, се шират убедувањата дека 'помалото зло е да не се влезе во брачни односи', да се стои настрана'. Значи, дека 'поголемо зло би било да се влезе во брак', па потоа 'да настанат тешки последици'. Според „Извештајот на Комисијата за ефикасност на правосудството на Советот на Европа“ Република Северна Македонија е земја во која бракоразводните постапки се најбрзи во Европа. Европските земји ги разведуваат двојките во просек за околу 7 месеци, а во Македонија таа постапка трае од 3 до 6 месеци.

ЗАКЛУЧОК

Промените во бракот и во семејството се составен дел од промените во општеството, промените на моралните, религиозните, етничките и правните вредности и норми. Секој човек е слободен и има право да ја бара и да ја остварува својата среќа. Очекувањата од денешниот брак се многу поголеми отколку порано и поради тоа денес е многу потешко да се реализира успешна брачна врска. Објаснувањето е дека, иако тенденцијата кон модернизација на развод влијае на секоја европска земја, темпото на постапка од фаза во фаза во рамките на прогресивен развој на развод законот е поинаква.

Според направените анализи на жените кои се во брак во Африка им се негира можноста да ги остваруваат своите права. Од земјите кои ги разгледавме, условот за да се поднесе барање до судот преставува пречка за оние кои немаат соодветни финансиски средства. Исто така пак постои и дискриминација по однос на пол. Покрај тоа, во некои земји мажите и жените имаат различна основа за развод која што пак може да ги спречи брачните другари подеднакво да поднесат барање за развод. Проблемите со пристапот до судовите се евидентирани во голем број земји во Африка и во светот, но за тоа е потребно да се спроведе соодветно истражување. Кога зборуваме за неможност до пристап до судовите се мисли на превоз за да се стигне до судот, ова преставува проблем за најранливите популации особено оние кои страдаат од сиромаштија или живеат во руралните средини. Најчесто за жените кои се финансиски загрозувани, и кои мораат да работат за да го издржат своето семејство овие пречки се несовладливи. Жените кои живеат во земјоделско руралните средини каде што традиционалните норми на негирање на правата на сопственост на жените се повеќе вградени, се оние на кои им е најпотребно да се отстранат овие пречки и кои имаат најголема потреба за судска интервенција. Азија, се карактеризира со широка разновидност на модели на склучување и раскинување на бракот. Промените на стапката на развод се поврзани со идејните промени, зголемување на образованието, менувањето на работната сила и учество на жените, менување на природата во избор на брачен другар, промени во возраста за склучување на брак, степенот на социјална помош за разведените жени, промени во верските и граѓанските закони кои го регулираат разводот и промени во животниот век. До одреден степен, многу од овие промени се случуваат во поголемиот дел од Азија. Овој тренд на високи стапки на вонбрачни заедници и поголема брачната нестабилност одразуваат деинституционализација на бракот во Азија. Во многу делови на Азија, а вонбрачната заедница стана општествено прифатлива, но бракот не ја изгуби

својата вредност или значење од што дека причина за вонбрачната заедница во Азија не е затоа што бракот ја изгуби својата вредност, туку фактот дека бракот стана непривлечна поради условите кои преовладуваат на родовата нееднаквост и структурните ограничувања.

Разводот на бракот во развиените држави и светот се должат на еманципацијата на жената и на модерниот начин на живеење. Во западните земји постои еден вид послободна заедница, која не е толку врзана за законите и за традицијата, туку брачниот живот трае колку и согласноста на брачните партнери. Република Македонија е сеуште длабоко традиционална, но и таа е зафатена со тековите на модернизацијата. Македонија се приближува кон некои европски стандарди и норми на однесување, на брзо живеење, на брзи, дури и непромислени одлуки. Избрзаното стапување во брак пред добро да се запознаат брачните другари кои стапуваат во една заедница, се последица на брзо разидување и раскинување за заедницата која што според статистичките податоци за развод се утврдува дека трае формално само една година. Набрзина склучените бракови брзо се раскинуваат. Нетрпеливоста на брачните другари е уште еден фактор за кратките и брзи бракови. Од што можеме да заклучиме дека на Р.Северна Македонија и недостасуваат предбрачни советувалишта, кои би требало да ги има повеќе и малку поголема едукација.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Alam, Nurul, Sajal K. Saha and Jeroen K. van Ginneken (2000) "Determinants of divorce in a traditional Muslim community in Bangladesh". *Demographic Research* 3(4): 1–20. Bhuiya, Abbas, A. Mushtaque, R. Chowdhury, Mehnaaz Momen and Mohsina Khatun (2005)
- Blomström and Sumner La Croix (eds.) *Institutional Change in Japan*. London: Routledge, Pp. 221–236. Park, Hyunjoon (2008) "Effects of single parenthood on educational aspiration and student disengagement in Korea". *Demographic Research* 18(13): 377–408.
- Bumpass, Larry L., Ronald R. Rindfuss, Minja Kim Choe and Noriko L. Tsuya (2009) "The institutional context of low fertility: The case of Japan". *Asian Population Studies* 5(3): 215–236. Caldwell, Bruce K. (2005) "Factors affecting female age at marriage in South Asia". *Asian Population Studies* 1(3): 283–301. Chan, Wing-Cheong (2008)
- Dr. Marko Mladenovic – *Razvod braka i uzroci za razvod braka Beograd* 1974.
- Jovan Dimitrijevic – *Uzroci razvoda braka Beograd* 1959
- Konrad, Z Hein, *Intordustion to Comarative law*, Oxford, 1995
- Nemoto, Kumiko (2008) "Postponed marriage: Exploring women's views of matrimony and work in Japan". *Gender and Society* 22(2): 219–237. *New York Times* (2008) "The Great Indian Wedding is succumbing to the Great Indian Divorce", 19 February 2008.
- Ono, Hiroshi (2006) "Divorce in Japan: Why it happens, why it doesn't", in Magnus Reid, Anthony (1988) "Female roles in pre-colonial Southeast Asia". *Modern Asian Studies*
- Sasaki, Masahito and Terry L. Wilson (1997) "Marriage and divorce in Japan". *Journal of Divorce and Remarriage* 26(3): 125–135. Singh, Ajay Kumar and R. K. Sinha (2005) *Studies* 22(3): 629–645.

Work and Family Life in Comparative Perspective: Japan, South Korea and the United States.
United Nations (2009b) "Demographic Yearbook 2007". Department of Economic and
Social

Закон за парнична постапка (Службен весник на РМ, бр. 79/2005, 110/08)

Закон за семејство – Службен весник на РМ бр.80/92 од 22 декември 1992 година

Закон за семејство „Службен весник на Р.Македонија“ број 153/2014 година

Љиљана Спировиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“, Скопје 2004
година

Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

Семејството во Европа XVI-XXI век, Дејан Мицковиќ, Културна установа Блесок,
Скопје, 2008

